

Спеціалізованій вченій раді
Д 64.055.01
Харківський національний економічний
університет імені Семена Кузнеця

ВІДГУК

**офіційного опонента доктора економічних наук, професора
Гончар Вікторії Василівни
на дисертаційну роботу Щербак Аліни Михайлівни
«Оцінювання інформаційних процесів управління промисловим
підприємством»,
подану на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук
за спеціальністю 08.00.04 – економіка та управління підприємствами
(за видами економічної діяльності)**

1. Актуальність, мета і задачі дослідження

В сучасних умовах одним з найбільш важливих компонентів економічного розвитку значної кількості регіонів є промисловість. Поступовий перехід України на ринкові відносини в умовах інформатизації економіки призводить до значної переоцінки принципів і модельних характеристик економічного розвитку, виникає необхідність кардинальної зміни підходів до управління підприємством. Промислові підприємства вимушені швидко та якісно реагувати на всі зовнішні економічні зміни. Здійснення ефективного управління для українських промислових підприємств є першочерговою умовою економічного розвитку і основою їх діяльності. Зниження обсягів виробництва машинобудівних підприємств України, що спричинене кризовими явищами, обмеженим внутрішнім попитом на вітчизняну продукцію, низьким рівнем інформаційної та інноваційної активності вітчизняних підприємств, вимагає перегляду підходів до управління, а зокрема до його інформаційної складової.

ХНЕУ ім.С.Кузнеця
ВХ. № 19/86-01-327
" 28 " 10 2019 р.

З цієї позиції можна констатувати, що тема дисертаційної роботи Щербак Аліни Михайлівни та напрямок її наукового дослідження є актуальними. Зміст автореферату розкриває це завдання на основі розвитку теоретичних положень, розробки методичних і практичних рекомендацій щодо оцінювання інформаційних процесів управління промислових підприємств.

Позитивною особливістю, яка додатково підтверджує актуальність дисертації є те, що проведені дослідження стали складовою науково-дослідної роботи Харківського національного економічного університету імені Семена Кузнеця за темою: «Управління інвестиційною, інноваційною та логістичною діяльністю підприємства» (реєстраційний номер 0114U006413), в межах якої авторкою уточнено визначення інформаційних процесів управління промисловим підприємством й досліджено кількісні та якісні характеристики використання інформаційного процесу управління на промисловому підприємстві у межах проблеми управління інноваційною діяльністю; а також «Потенціал інноваційного розвитку традиційних секторів промисловості в контексті розвитку NBIC-технологій в Україні» (реєстраційний номер 0114U005235), де автором розроблено методичний підхід до оцінювання інформаційних процесів управління як елементу інноваційного розвитку традиційних секторів промисловості в контексті розвитку NBIC-технологій в Україні.

2. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і пропозицій дисертації та їх достовірність.

Наукові положення, висновки та рекомендації, що містяться у дисертації Щербак А.М. мають достатньо високий ступінь обґрунтованості, що зумовлюється докладним вивченням, аналізом та узагальненням значного обсягу сучасних наукових джерел з питань управлінської діяльності промислових підприємств, економіки підприємств, інформаційних процесів, коректним використанням теоретичного підґрунтя, розробленого

вітчизняними і зарубіжними науковцями, обґрунтованим застосуванням економіко-статистичних методів, достатнім обсягом статистичного матеріалу щодо результатів діяльності промислових підприємств (на прикладі машинобудування) Харківської області України в цілому, коректними висновками власних досліджень. Таким чином, аналіз дисертаційної роботи, розроблених і представлених у ній наукових положень і методичних підходів дозволяє зробити висновок про відповідність ступеня їх обґрунтованості встановленим вимогам.

Ознайомлення зі змістом роботи також дозволяє стверджувати, що мету дисертаційного дослідження досягнуто, а завдання роботи виконані у повному обсязі. Цьому сприяли, зокрема, логічна послідовність проведеного дослідження і чіткість викладання матеріалу як усієї роботи, так і кожного з її трьох розділів.

Сформульовані в дисертації наукові положення, висновки й рекомендації відзначаються достовірністю і новизною. Достовірність забезпечено їх базуванням на значному обсязі матеріалів офіційної статистики підприємств машинобудівної галузі Харківського регіону. Достовірність також підтверджується впровадженням пропозицій дисертації в діяльність двох промислових підприємств Харківського регіону ПАТ «Турбоатом» (довідка № 279 від 24.10.2018 р.) та ТОВ «Точні системи Ltd» (довідка № 23 від 29.11.2018 р.).

Міждисциплінарний характер дослідження дозволив автору узагальнити наявні напрацювання за обраною тематикою та отримати результати, яким властива наукова новизна.

Обґрунтованість результатів роботи підкреслюється адекватним використанням широкого кола сучасних методів дослідження: методи аналізу і синтезу, фінансово-економічний і статистичний аналіз, багатовимірний факторний, сценарний підхід та імітаційне моделювання, метод експертних оцінок, метод кореляційно-регресійного аналізу та лінійного програмування, графічний – для візуалізації отриманих результатів. Особливої уваги

заслуговує запропоноване автором визначення сутності інформаційного процесу управління, яке у порівнянні з наявними, ґрунтується на виділенні інформаційної складової, як одного з найважливіших об'єктів управління в загальному алгоритмі формування, прийняття і реалізації інформаційного процесу.

Узагальнюючи наукові і практичні результати дисертаційної роботи, доцільно зауважити, що у сукупності вони доповнюють і розвивають теорію управління діяльністю підприємств, враховуючи сучасні здобутки економічної науки, особливості і нагальні потреби виробництва. Представлені в дисертації результати відрізняються глибиною аналізу, коректністю формулювання і пропозицій щодо практичного використання. Робота характеризується вмілим використанням загальнонаукових та спеціальних засобів емпіричного та теоретичного пізнання.

3. Новизна наукових положень, висновків та рекомендацій, сформульованих у дисертаційній роботі

Аналіз проведених наукових досліджень дає підстави стверджувати, що сукупність теоретичних та методичних положень дисертації характеризується науковою новизною та свідчить про особистий внесок авторки у розвиток теоретичних положень щодо оцінювання інформаційних процесів управління промисловим підприємством.

За мету дослідження авторка взяла обґрунтування теоретико-методичних аспектів оцінювання інформаційних процесів і розробку практичних рекомендацій щодо їх використання в управлінні промисловими підприємствами в умовах інформатизації економіки.

У першому розділі дисертаційної роботи авторкою обґрунтовано необхідність удосконалення управління сучасним промисловим підприємством шляхом використання чітких та дієвих управлінських інструментів через потребу його постійної трансформації, пристосування, адаптації до великої кількості швидкозмінної інформації (дисертація – п. 1.1 с. 26-34, автореферат –

с. 5). На підставі систематизації та узагальнення наукових підходів визначено сутність інформаційних процесів на основі їх групування залежно від родового поняття та головних особливостей, упорядковано їх класифікаційні ознаки, на підставі чого надано їх узагальнену класифікацію, яку було здійснено шляхом аналізу різноманітних атрибутів інформаційних процесів, суб'єктів управління та змісту інформаційної діяльності (дисертація – п. 1.2 с. 40-45). Наукову новизну висвітлено в особистій науковій праці: Щербак А. М. Інформаційні процеси в управлінні сучасним промисловим підприємством [Електронний ресурс] / А. М. Щербак // Інфраструктура ринку. – 2018. – №20. – С. 156-161.

Грунтуючись на проведеному аналізі наукових джерел щодо цілей інформаційних процесів та інформаційних процесів управління, виділення їх характерних рис, авторкою запропоновано сукупність показників, які оцінюють інформаційні процеси, та окремо виділена група показників результативності інформаційного процесу управління, яка акцентує увагу саме на управлінні діяльності підприємства (дисертація – п. 1.3 с. 76-85, автореферат – с. 6, рис. 1). Наукову новизну висвітлено в особистій науковій праці: Shcherbak A. The investigation of indicators for evaluation the information process of management of industrial enterprise / A. Shcherbak // Journal of Education, Health and Sport. 2019. – Vol. 9, № 1. – P. 470–478.

Розробки дисертаційної роботи ґрунтуються на результатах аналізу діяльності підприємств промисловості, а саме машинобудівної галузі, як однієї з найбільш важкореагуючих на нові зміни чи загрози внутрішнього або зовнішнього характеру. З метою визначення показників оцінювання інформаційних процесів та, відповідно, можливості їх використання в управлінні підприємствами машинобудівної галузі Харківської області (ПАТ «Світло шахтаря», ДП завод «Електроважмаш», ПАТ «Завод Південкабель», ПАТ «Завод Фрунзе», ДП «УДЦ по експлуатації спеціалізованих вагонів», ПрАТ «Харківський підшипниковий завод», ТОВ «Лозівський ковальсько-механічний завод») було проведено експертне оцінювання і розраховано

глобальний пріоритет альтернатив, який на основі значення відсотка дисперсії за показниками дозволив сформувати систему показників оцінювання інформаційних процесів управління промисловим підприємством. Авторкою уточнено, що основними критеріями якості інформаційного процесу управління, що свідчать про можливість його використання в управлінському процесі на підприємствах машинобудівної галузі, є достовірність, змістовність, доречність та повнота (дисертація п.2.2 с.108-112, автореферат с.8). Наукову новизну висвітлено в науковій праці: Формування системи показників оцінювання ефективності інформаційного процесу управління промисловим підприємством / Т. І. Лепейко, А. М. Щербак // Бізнес Інформ. – 2018. – № 11. – С. 161–167.

У роботі удосконалено методичний підхід до оцінювання результативності інформаційних процесів управління промисловим підприємством, який, на відміну від існуючих, побудовано на результатах розрахунку інтегрального показника стану трудової, виробничої та фінансової сфер діяльності промислового підприємства на основі сценарного підходу, що надає можливість моделювання різних сценаріїв розвитку діяльності підприємства та забезпечує превентивну функцію управління направлену на дестабілізуючі чинники підприємства дозволить реалізувати превентивну функцію управління, спрямовану на нейтралізацію негативного впливу дестабілізуючих чинників на різних етапах розвитку діяльності підприємства (дисертація п.2.3 с.115-124, автореферат с.8-9). Наукову новизну висвітлено в науковій праці: Розрахунок інтегрального показника забезпечення інформаційного процесу управління промисловим підприємством / А. М. Щербак // Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Сучасні проблеми управління підприємствами: теорія та практика» (Харків, 18-19 березня 2019 р.). – Харків: ФОП Панов А.М., 2019. – С. 97–99.

Науково обґрунтованими слід визнати пропозиції авторки, щодо оцінки результативності інформаційних процесів управління промисловим

підприємством з використанням когнітивного моделювання та принципів сценарного підходу, яке побудоване на результатах розрахунку інтегрального показника стану трудової, виробничої та фінансової сфер діяльності промислового підприємства (дисертація п.3.1 - с. 129-132, автореферат с.9-10). Розроблений авторкою методичний інструментарій щодо удосконалення інформаційного процесу управління промисловим підприємством на основі сценарного підходу надає можливість керівникам сучасних вітчизняних підприємств змоделювати різні варіанти розвитку діяльності підприємства та надає змогу реалізації превентивної функції управління. Наукову новизну висвітлено в науковій праці: Щербак А. М. Використання інформаційних процесів в управлінні промисловим підприємством / А. М. Щербак // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство. – Ужгород: ДВНЗ «УНУ», 2018. – Вип. 21, Ч. 2. – С. 139–142.

Запропоновано групування факторів сценаріїв розвитку діяльності підприємства, яке враховує передумови і можливі зміни чинників впливу та дає можливість заздалегідь забезпечити підходи до організації діяльності підприємства. Факторизація результатів реалізації певного сценарію надає підґрунтя для управлінської системи підприємства у процесі розробки ефективної стратегії його діяльності (дисертація п.3.2 - с. 149-154, автореферат с.11-12). Логічним завершенням проведеного дослідження є запропонований методичний підхід до формування набору сценаріїв для вибору результативного інформаційного процесу управління промисловим підприємством. З використанням запропонованого підходу в роботі розраховано порогові значення сценаріїв економічного розвитку підприємств, які дозволяють підприємству здійснювати перехід від одного сценарію управління до іншого за рахунок коригування рівнів-орієнтирів значень обраних показників (дисертація п.3.3 - с. 163-169, автореферат с.13.). Наукову новизну висвітлено в науковій праці: Щербак А. М. Визначення факторів забезпечення ефективності формування інформаційного процесу

управління промисловим підприємством / Т. І. Лепейко, А. М. Щербак // Управління розвитком. – 2018. – № 4 (4). – С. 88–97.

Наведене вище є підтвердженням того, що основні результати наукового дослідження Щербак А. М., що представлені в дисертаційній роботі, достатньо обґрунтовані і мають наукову новизну.

Висновки за розділами та загальні висновки логічно становлять єдине ціле, а результати дослідження можуть бути використані у практичній діяльності промислових підприємств.

4. Теоретична цінність і практична значущість наукових результатів

Теоретичне значення отриманих результатів полягає у подальшому розвитку визначення поняття «інформаційний процес управління» та оцінювання результативності інформаційних процесів управління за рахунок вибору пріоритетних показників діяльності підприємства.

Практична цінність дисертаційної роботи полягає в тому, що результати дисертаційного дослідження було апробовано та рекомендовано в практичній діяльності господарюючих суб'єктів: ТОВ «Точні системи Ltd» (довідка № 23 від 29.11.2018 р.) та ПАТ «Турбоатом» (довідка № 279 від 24.10.2018 р.) де використано методичні положення щодо оцінювання інформаційних процесів управління промисловим підприємством та формування набору сценаріїв розвитку діяльності промислового підприємства.

Після ознайомлення з текстом дисертаційної роботи Щербак А.М. можна стверджувати, що переважна більшість наукових положень, пропозицій і висновків, наведених у роботі, є обґрунтованими. Наукова новизна та практична значущість дисертаційної роботи знайшли відповідне відображення у фахових виданнях та матеріалах апробаційного характеру. При цьому кількісне і якісне представлення друкованих праць дають авторові офіційне право публічного захисту дисертаційної роботи. З публікацій, які

написано та надруковано у співавторстві, використано тільки ті результати, які отримані особисто автором.

На підставі вищезазначеного можна зробити висновок про те, що дисертаційне дослідження має науково-практичне та теоритичне значення. Методичні розробки та рекомендації авторки мають міжгалузевий характер і можуть бути використані в діяльності суб'єктів господарювання різних галузей промисловості України.

5. Аналіз публікацій та повнота відображення наукових результатів в авторефераті. Відповідність дисертаційної роботи встановленим вимогам.

Глибоке ознайомлення з публікаціями, авторефератом, дисертаційною роботою дозволяє зробити висновок про те, що робота відповідає вимогам щодо кандидатських дисертацій за сутністю, достовірністю, обґрунтованістю, ступенем наукової новизни, обсягом, структурою і оформленням. Вона є завершеною самостійною роботою автора. Висновки та основні результати дослідження аргументовані, конкретні, коректні та являють собою предмет захисту. Основні результати і висновки дисертації знайшли відображення в 16 наукових працях, серед яких 6 статей у наукових фахових виданнях України, у тому числі 4 статті в наукових періодичних виданнях України, які включені до міжнародних наукометричних баз, та 1 стаття у науковому періодичному виданні іншої держави та 9 тез доповідей у матеріалах конференцій. Загальний обсяг публікацій становить 7 ум.-друк. арк., особисто автору належить 6,2 ум.-друк. арк.

Автореферат є ідентичним за змістом з основними положеннями дисертації і дає повне уявлення про результати виконаних досліджень. Матеріали дисертації і автореферату викладено в науковому стилі, логічно та послідовно.

6. Дискусійні положення та зауваження до дисертаційної роботи

Оцінюючи в цілому позитивно дисертаційну роботу Щербак А.М., доцільно звернути увагу на окремі зауваження і дискусійні положення.

1. Дисертанткою визначено сукупність показників, що є основою для оцінювання інформаційного процесу управління промисловим підприємством (дисертація – с. 77, рис.1.7; автореферат - с. 6, рис.1). Однак, враховуючи ринкові тенденції та необхідність використання для цього процесу значної кількості показників, доцільно було б додати показники маркетингової сфери, які є ключовими для прийняття певного кола управлінських рішень.

2. Дискусійним є твердження про те, що «...показники, розрахунок яких ґрунтується на внутрішніх джерелах інформації підприємства за даними управлінського та фінансового обліку, складають основу інформаційного процесу управління діяльністю промислового підприємства» (п.1.3 с. 84). На наш погляд, таким чином авторка суттєво звужує можливості управління діяльністю підприємства, виключаючи із відповідного інформаційного процесу дані про зовнішнє середовище підприємства, зокрема про споживачів, конкурентів, постачальників тощо.

3. При визначенні рівня забезпеченості результативності інформаційних процесів управління промисловим підприємством (п.2.3 с. 115-117) в дисертації запропоновано використовувати інтегральний показник, розрахований методом таксономічного аналізу, що в цілому є доречним. Проте в роботі не подано глибокого аналізу можливості його розрахунку за іншими методами та доцільності використання саме застосовуваного методу таксономічного аналізу.

4. Розроблена автором послідовність побудови сценаріїв інформаційного процесу управління промисловим підприємством на основі когнітивної карти (п. 3.1. дисертації - с. 129, рис. 3.1; автореферат – с. 10, рис. 2.), включає такий крок, як побудова стратегії діяльності промислового підприємства. Проте доцільність включення такого кроку у згадану

послідовність вбачається дискусійною, адже стратегія є більш феноменом, який за своїм змістом значно ширший за предмет дослідження автора.

5. В дисертаційній роботі авторкою на основі проведеного аналізу, який базувався на кабінетному дослідженні відповідних документів, наукових та емпіричних знаннях, а також аналізі практики впровадження системи оцінювання інформаційних процесів, запропоновано проведення факторного аналізу для забезпечення результативності формування інформаційного процесу (дисертація – п. 3.2 с.153-154, табл. 3.16; автореферат – с. 11). Зважаючи на те, що склад показників інформаційного процесу управління промисловим підприємством у межах кожного фактору змінюється для різних сценаріїв розвитку підприємства, доцільно було б додати методіку, за якою здійснювати розрахунки наданих групових факторів.

6. У додатки дисертації винесено забагато таблиць з матеріалом щодо значень середніх темпів приросту для показників підприємств машинобудівної галузі Харківського регіону за трьома сферами для трьох сценаріїв (дodatки З-К). Цю інформацію доцільно було б подати більш стисло у самому тексті дисертації, узагальнивши її у графічній або табличній формі.

Ці зауваження мають дискусійний характер та не впливають на позитивний висновок щодо розглянутої дисертації.

Загальна оцінка роботи та її відповідність встановленим вимогам

Дисертація Щербак Аліни Михайлівни виконана на достатньому науковому рівні, є закінченою науково-дослідною роботою, містить методологічні підходи та практичні рекомендації щодо удосконалення системи оцінювання інформаційних процесів управління промисловими підприємствами.

Надруковані статті та автореферат відображають основні положення виконаного дослідження. З наукових праць, опублікованих у співавторстві, в дисертаційній роботі використано лише ті ідеї та положення, що отримані особисто автором. Основні результати дослідження апробовано і схвалено на науково-практичних конференціях різного рівня та впроваджено у практику діяльності господарюючих суб'єктів.

Наведені у відгуку критичні зауваження не носять принципового характеру і не впливають на загальну високу оцінку дисертації.

Враховуючи актуальність, новизну, значущість наукових результатів, їх обґрунтованість і достовірність, практичну цінність сформованих методичних рекомендацій, можна стверджувати, що дисертація за своїм змістом відповідає вимогам пп. 9, 11, 12, 13, 14 «Порядку присудження наукових ступенів» №567 від 24.07.2013 р. (зі змінами), що пред'являються до дисертації, поданої на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук, а її авторка – Щербак Аліна Михайлівна заслуговує присудження наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності).

Офіційний опонент
доктор економічних наук, професор,
завідувач кафедри маркетингу
та бізнес-адміністрування
ДВНЗ «Приазовський державний
технічний університет»

В. В. Гончар

Лілія Тонка В.В.
ЗАСВІДЧУЮ
НАЧ. ЗАГАЛЬНОГО
ВІДДІЛУ
Т. О.
25.10.2019